

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

říjen 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

téma světleného znečištění je zatím ve veřejném prostoru řešeno jen velmi zřídka. Že to není adekvátní vzhledem k jeho závažnosti, je asi nasnadě. Ale jak už to tak bývá, co nezvládnou důležitá environmentální fakta, občas dokoná neviditelná a všemohoucí ruka trhu. Zatímco odborníci již dlouhá léta bijí na poplach, naše noční prostředí je stále více osvětlováno - více či častěji méně potřebnými světelnými zdroji. Mezi nejvíce zbytečnými a nejvíce znečišťujícími aplikacemi dominuje noční nasvícování kulturních památek. Asi není třeba připomínat, že turisté v noci spí a že světla směřující od země k obloze jsou ta nejvíce škodlivá. Tématu se však dostalo zvýšené pozornosti až s nastupující energetickou krizí. Jak dobře ilustruje [tento článek](#), hybnou silou k tolik potřebným změnám byla čistě ekonomická stránka věci.

Z obsahu tohoto čísla:

Ohlédnutí za 9. strakonickým Veget.....	2
Záchranný transfer škeblí na Orlíku.....	3
Hořec brvitý v okolí Strakonice již kvete..	4
První písecký „Život bez obalu“.....	4
Procházka městskými lesy - Šibeniční a..	5
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	7
Objevy detektiva Ledňáčka.....	9
Sírovec žlutooranžový - houbařský.....	9
Dlouhoretka krátkokřídlá u Chanovic....	10
Radost z naší zahrádky.....	11
Večer s dokumentem - 104. díl.....	11
Zvířata na silnicích.....	13
Setkání s legendou - M. Nevrlým.....	14
Říjnové zápisky Jirky Wagnera.....	16
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 10.	16
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	18
Made in Veget Fest I.....	18

V poměrně dlouhém textu se vyskytuje pouze jedna jediná zmínka o světelném smogu. Ano jistě, účel světí prostředky a věřím tomu, že pokud jednou před kostely a hrady zhasneme, bude velmi složité znovu rozsvítit, ale zase to něco ukazuje o našem všeobecném přístupu. Dokud nás nezačne pálit peněženka, spousta záležitostí se nechává pohybovat tak nějak svou vlastní setrvačností. Velmi výmluvná je také anketa pod článkem. Na dotaz: „Vadilo by vám, kdyby se v obci/městě, kde žijete, méně svítilo?“ odpovědělo téměř 80 % čtenářů, že vůbec ne. Otázkou tedy zůstává, proč se doposud vyhazovaly milióny z obecních rozpočtů za něco, co poškozuje naše zdraví a přírodu a ve výsledku to skoro nikdo nechce. Ale nezbyvá nám, než mít radost z toho, že se věc dala alespoň z nějakého důvodu do pohybu.



Foto Jiří Wagner

Přejeme příjemný podzim, váš Kompost.

-jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost



Ohlédnutí

Ohlédnutí za 9. strakonickým Veget Festem

V sobotu 17. září patřilo III. nádvoří strakonického hradu dalšímu ročníku benefičního festivalu ochrany zvířat, zdravé výživy a veganství Veget Fest. Možná by tento report mohl být tradiční, ale pokusím se, aby nebyl. On totiž i 9. Veget Fest tak trochu vybočoval ze zajetých kolejí.

Obligátní vrtochy počasí snad ani nemá cenu zmiňovat. Za dobu příprav jsme zvyklí na ledasco, takže nás ani jeho spíše listopadový průběh nepřekvapil. Naštěstí hradní zázemí nám umožnilo schovat ty nejchoulostivější záležitosti pod střechu a hřát nás musel dobrý pocit a nejrůznější pochutiny pevné i tekuté konzistence. Z čeho jsme však měli o poznání větší obavy, byla "konkurenční" akce v blízké Panské zahradě. Městským kulturním střediskem pořádaný a agenturou zajišťovaný Food festival způsobil vzácný souběh dvou gastronomických akcí ve stejný čas v okresním městě. Asi nemá cenu spekulovat nad tím, zda šlo o náhodu, či záměr. Každopádně ve virtuální rovině se odehrál podstatný a odvěký souboj (který se vlastně odehrává v mnoha jiných obměnách dnes a denně) mezi na jedné straně komerčním/anonymním/mainstreamovým/megalomanským... a na druhé straně alternativním/přátelským/dobročinným/ohleduplným... A musím neskromně prohlásit, že v tomhle měření sil jsme tahali za delší konec lana. Příjemnější atmosféru Veget Festu a možná i vyšší účast potvrdilo nezávisle na sobě hned několik účastníků obou akcí, což bylo pro nás asi největší zadostiučinění.



Foto Jakub Čimera

Stejně jako každý rok jsme finance benefičních prodejů a aktivit shromažďovali pro vybraný subjekt, věnující se konkrétní pomoci zvířatům. Letos padl náš výběr na azyl [Domov pro zvířata z.s.](#), který dokonce dorazil od Benešova se svým informačním a prodejním stánkem. Z bazárku věcí, ochutnávek připravených dobrovolníky (některé recepty viz str. 18) a prodeje dalších benefičních předmětů se podařilo získat krásných rovných 11 500 Kč. S dalším výtěžkem samotného stánku azylu bylo shromážděno přes 20 000 Kč. Do oddělené kasičky bazárku oblečení a doplňků bylo nasbíráno 4 470 Kč, které jako každý rok poputují na konto spolku [Zvíře v tísní](#).

Kromě benefičních atributů má samozřejmě festival i svou zábavnou a požitkářskou rovinu. Snaží se ukázat, že výborně najít se můžeme i bez podpory utrpení zvířat. K tomu přispělo celkem 12 stánků občerstvovatelů s velmi rozmanitým sortimentem.



Foto -jj-

Návštěvníci mohli ochutnat klasický fastfood, mnoho sladkých pochutin, konzervovaných a fermentovaných výrobků nebo pokrmů světové kuchyně. Na své si přišli i nejmenší hosté, pro které se odehrálo divadelní představení Pohádka z herbáře, a následně měli možnost zlepšit svou zručnost v některé ze dvou dílniček.

Veget Fest se krom soucitného přístupu ke zvířatům snaží poukazovat i na širší souvislosti našeho spotřebního života. Distribuce potravin a občerstvení je úzce spjata s produkcí jednorázových odpadů. Těm se snažíme v rámci akce v co možná největší míře předcházet. Na tom spolupracují jak občerstvovatelé, tak zejména návštěvníci, kteří už si vzali za svou myšlenku vlastního nádobí. Množství odpadu samozřejmě není úplně nulové, ale výsledek akce s návštěvností několika set lidí v podobě zaplnění jednoho odpadkového koše a části sady tašek na třídění odpadu je povzbuzující.

Závěrem bych rád poděkoval všem, kteří se na organizaci akce podíleli a kteří ji navštívili a podpořili. Bylo pro nás velmi příjemné sledovat, kolik dobrého se dá vytvořit s minimálními materiálními vstupy. A budeme se snažit v tomto směru pokračovat i v dalších ročnících. Fotogalerii 9. Veget Festu můžete zhlédnout [zde](#).

-jj-



Překopávky

Záchranný transfer škeblí na Orlíku

"Zpestření" nad rámec běžných letních činností si pro nás na tento rok přichystalo Povodí Vltavy. Z důvodu plánovaných stavebních úprav na přehradě Orlík začalo 1. srpna upouštět vodu z nádrže. Jelikož se kromě ryb a ostatních živočichů pod hladinou vyskytuje i celá řada méně pohyblivých zvířat ze skupiny měkkýšů, z nichž některé druhy mají status zvláště chráněných živočichů, pojí se s takovým zásahem do jejich biotopu i nutnost provést jejich záchranný transfer. Ten smluvně zajišťuje Český svaz ochránců přírody. I naše strakonická základní organizace, jakožto "místně příslušná" jednotka, se do akcí zapojila. Ústředím ČSOP jsme byli požádáni o zajištění transferu v lokalitě U Chyšáků - v místě soutoku Otavy a Lomnice u vesnice Oslov ([zde](#)).

Harmonogram upouštění byl naštěstí znám v dostatečném předstihu, byl tedy prostor i přes probíhající prázdninové období zajistit okruh dobrovolníků, vybavit se informacemi a naplánovat konkrétní výjezdy. Celkově mělo dojít (a došlo) k poklesu hladiny Orlíku až o 11 výškových metrů oproti normálnímu stavu. Upouštění probíhalo nejprve poměrně rychle (o cca 50 cm denně), v polovině měsíce srpna se zpomalilo na zhruba 20 cm za den. Vzhledem k povrchu dna a tvarům břehů bylo toto zpomalení stěžejní právě pro měkkýše, kteří za pozvolného snižování hladiny dokáží migrovat do větších hloubek. V pozdních fázích upouštění mělo být dosaženo rozsáhlých a pozvolnějších bahnitých nánosů, ve kterých se dal předpokládat největší výskyt těchto živočichů.

Záchranné přenosy slouží k "vysvobození" na souši uvízlých jedinců, kteří přesun do větší hloubky z nějakého důvodu nezvládli, ale dokáží nějakou dobu bez vody přežít. Jejich životnost samozřejmě závisí na konkrétním místě, výskytu predátorů a průběhu počasí. Tomu všemu je třeba přizpůsobit interval pochůzek. Transfer sekundárně pomáhá i v monitoringu jednotlivých druhů, jejich početnosti a sběru dat o invazních druzích. V rámci zásahu jsme se společně s přizvanými dobrovolníky učili více či méně úspěšně rozeznávat některé podobné a zaměnitelné taxony za pomoci předem přichystaných materiálů. Určování nebylo vždy jednoduché, rozdíly mezi některými druhy jsou poměrně malé, zato velikost a barva vykazuje velkou variabilitu.

Celkem jsme se na lokalitu vypravili sedmkrát. První výjezd se uskutečnil 10. srpna a měl sloužit jako kontrolní. Zároveň jsme na něm dobrovolníky (kterých dorazily dvě desítky) zasněžili do tajů měkkýší biologie. Na dalších šesti výjezdech v pravidelných tří denních intervalech se už vždy vystřídala jedna osádka vozu, což bylo vzhledem k délce úseku a nacházeným počtům vyhodnoceno jako dostačující. 31. srpna bylo dosaženo nejen víceméně minimální hladiny nádrže, ale také tzv. nebezpečných podmínek - na většině délky úseku hluboké bahno, které bránilo bezpečnému vstupu.

A jaké byly celkové zjištěné počty?

- velevrub malířský - 53 (223)
- velevrub nadmutý - 50 (102)
- velevrub tupý - 1?
- velevrub neurčený - (6)
- škeble říční - 34 (44)
- škeble rybníčná - 11 (1)
- škeblice asijská - 67
- škeble neurčená - 5 (11)



Škeble říční, foto -jj-

Číslo uvedené v závorkách představují nálezy uhynulých jedinců, případně prázdných lastur. Tento údaj je čistě orientační, protože nebylo možné identifikovat, jestli úhyn souvisel s upouštěním hladiny, nebo se jednalo o starší exempláře. Škeblice asijská je invazní druh, u kterého se nedoporučuje transfer, číslo tedy představuje pouze počet nalezených jedinců.

Kromě vypsání druhů měkkýšů skýtal obnažené orlické břehy i několik mrtvolek



Foto -jj-

invazního raka pruhovaného a řadu dalších překvapení. Bohužel již zcela antropogenního původu. Takřka všudypřítomné odpadky v čele s pozůstatky vlasců a dalšího rybářského náčiní trochu pozměnily náš dosavadní pohled na jinak romantické orlické údolí. Zejména v pozdějších fázích upouštění měla scenérie značně postapokalyptický nádech doprovázený výrazným hnilobným zápachem. Vodní květ způsobený sinicemi je na Orlíku známá věc, když však vidíte kachny zcela obalené v této hrachové polévce a rybáře, kteří se ze zbývající vody snaží do poslední chvíle těžit své úlovky, leccos to napoví o našem vztahu nejen k Orlíku a vodě, ale k přírodě jako takové. Údolní nádrže jsou bohužel místem, kde se akumuluje a projevuje náš civilizační tlak na ekosystémy v celém povodí. Náprava tohoto stavu bude během na dlouhou trať. Co se týče měkkýšů jako takových, pomohlo by jim kromě zlepšení výše uvedeného stavu co nejméně budoucích zásahů do vodní hladiny. Všichni dobrovolníci zapojení do transferu si zaslouží velké poděkování za jejich obětavost. -jj-

Hořec brvitý v okolí Strakonice již kvete

Hořec brvitý (*Gentianopsis ciliata*), česky též někdy zvaný hořeček brvitý či trličník brvitý, je dvouletá až krátce vytrvalá rostlina, s přímou lodyhou (někdy i několikrát větvenou), která bývá až 30 cm vysoká. Kvete modře až tmavomodře. Jeho plodem je tobolka. Rozkvétá od poloviny srpna a kvete až do konce října (hlavní období kvetení připadá na září).

Jde se o druh suchých luk, mezí, pastvin, světlých borových lesů. V ČR nejčastěji roste na půdách vápníkem bohatých. V červeném seznamu rostlin ČR je řazen mezi druhy ohrožené.

V České republice roste roztroušeně především v Českém krasu, Českém středohoří, Moravském krasu, Bílých Karpatech a na Pošumavských vápencích.

Na Strakonicku roste pouze na vápencových lokalitách. Roste řídce až roztroušeně kolem Strakonice, Krt, Droužetic, Hubenova, Černíkova, Střely, Oseka a Malé Turné, hojnější je kolem Domanic, Radomyšle, Rohozné a Rovné. Dosti hojný je i v PP Kozlovská stráž nedaleko Střelských Hoštic. Má rád deštivější roky, kdy bývá na lokalitách hojný, v suchých letech (např. roky 2003, 2015 a 2018) je velice vzácný a na lokalitách se vyskytují pouze jednotlivé rostliny.

Při podzimních toulkách přírodou v okolí Strakonice se dobře dívejte okolo sebe a na hořec brvitý určitě narazíte, letos je na lokalitách dosti hojný...

Ing. Radim Paulič, MěÚ Strakonice, odbor životního prostředí



Hořec brvitý - PP Kozlovská stráž, foto Radim Paulič

První písecký "Život bez obalu"

"Život bez obalu" je název lákavé akce, poprvé pořádané v Písku, a to 8. října od 9 do 16 hodin na prostranství kolem kostela v Písku (Bakaláře, Parkány). A že je na co se těšit! Pod trochu tajemným nadpisem Zero waste festival vás čeká sousedská slavnost, kde se sejdou podobně zaměřené lidé a mají možnost ukázat i ostatním, jak myšlenky Zero waste fungují v každodenním životě.

Možná to znáte - přijdete z nákupu domů a pečlivě vše vybalíte. Zůstane však hromada jednorázových obalů. Ale co s tím? Vytřídít a recyklovat? A co když recyklace nestačí? Pokud jste se teď na chvíli zamysleli, udělali jste první krůček ke snížení produkce odpadu. Zero waste (česky Nulový odpad) je cestou a pro mnohé i životním stylem, který se snaží vzniku odpadu předcházet, ne ho pouze odstraňovat (skládkováním, spalováním...).

Žijeme v době obalové, plastové, konzumní, ale odpady nám nemusí být zrovna dvakrát příjemné. Se spolkem Voda a zeleň v Písku jsme se proto rozhodli uspořádat Zero waste festival s názvem Život bez obalu, abychom na tuto problematiku upozornili a zároveň ukázali možná řešení.

Celá akce bude nejen bezobalová, bezodpadová, ale hlavně zábavná! Na své si přijdou malí i velcí. Těšit se můžete například na hru s odpadákem Plastákem, potisk triček, míchání domácího bublifuku nebo na místní výrobce a řemeslníky, kteří vám nabídnou originální a pestrý sortiment rukodělných výrobků: košíků, šperků, kosmetiky, oblečení a doplňků, atd. Chybět nebude ani čerstvá zelenina a květiny z lokálních zdrojů. Na místě proběhne též swap (výměnný bazar) - oblečení, doplňků, knih a sazeniček. Hostem festivalu bude herec a moderátor Petr Vacek.

Vaše chuťové pohárky jistě potěší dobroty z oblíbeného bistra ZeměDar. V jejich nabídce najdete skvělé veganské burgery, slané i sladké koláče, vege tatarák s topinkou, polévky, osvěžující domácí limonádu a mnoho dalších dobrot. Na své si přijdou i bezlepkáři! Připraveny budou i ochutnávky přímo z grilu, a to včetně receptů.

Po celý den bude v blízké bezobalové prodejně probíhat den otevřených dveří. Přijďte

si nakoupit či se jen informovat o možnostech nakupování bez obalu, prohlédnout si sortiment potravin a drogerie nebo se dozvědět více o komunitním nakupování.

V Městské knihovně Písek budou probíhat tematické přednášky, na kterých vystoupí lidé, kteří myšlenky Zero waste převedli do skutečného života a funguje jim to! Vstup zdarma.

Doprovodný program:

9:30-11:00 manželé Linhovi z Bezu

1) *Jak na odpadovou domácnost, aby se z toho člověk nezbláznil?*

2) *Beseda o bezobalovém nakupování*

11:30-12:00 dokument ČT: *Život bez obalů*

13:00-14:30 Tomáš Hajzler – beseda: *Dobrý život ve stínu konzumní společnosti*

14:45-15:45 Ing. Milan Havel (Arnika) - *O odpadech srozumitelně*

16:00-17:00 Komunitou podporované zemědělství

Na problematiku obalů a odpadů se podíváme také dětskýma očima. Součástí festivalu bude výstava prací žáků ZŠ na téma "Nechci žít v odpadcích". Jistě víte, že odpadu je násobně více, než dokážeme recyklovat či jinak využít. Víme, že rychle to nevyřešíme, ale někde se zkrátka začít musí. A s kým jiným než s dětmi, kterým správu země i Země brzy předáme?

Koncept celého festivalu je skutečně bezobalový a bezodpadový, včetně vybavení festivalu, dekorací a stánkového prodeje... Doporučujeme proto vzít tuto informaci v úvahu a k jeho návštěvě si přibalit pár věcí, které se můžou hodit - třeba vlastní nákupní tašku, jídelní příbor + misku nebo talířek. Pro bezobalové nákupy se můžete vybavit stylovým proutěným košíkem, plátěnými pytlíčky, na suché potraviny se hodí také dózy nebo sklenice. Nápojové kelímky či hrneček na kávu se také neztratí! A fajnšmekři se mohou vybavit klidně i vlastním püllitrem...

Akce se koná ve spolupráci s OŽP Písek, SMART Písek, Městskou knihovnou Písek a dobrovolníky z řad našich rodin a přátel, kterým za to patří neskonale velký dík.

Těšíme se na viděnou, více informací se dozvíte na [webu](#) nebo z [facebookové události](#).

Jana Marková, Voda a zeleň v Písku, z. s.

Voda a zeleň v Písku SRDEČNĚ VÁS ZVEME NA PRVNÍ PÍSECKÝ
ZERO WASTE FESTIVAL
ŽIVOT BEZ OBALU
8. 10. 22 / U KOSTELA V PÍSKU / 9:00 - 16:00
HOSTEM BUDE HEREC A MODERÁTOR: **PETR VÁČEK**
HRY A DÍLNIČKY PRO DĚTI
RUKODĚLNÝ RECY JARMARK
VÝMĚNNÝ BAZAR (SWAP)
WORKSHOPY
MAREKOVU KÓDU A POUŽÍTE SE VÍCE
VODAZELEŇVPISKU.CZ/ZERO-WASTE-FESTIVAL
VE SPOLUPRÁCI S ODBORNÝM ZVÝMAKOVÝM PROJEKTEM PÍSEK
CENTRUM KULTURY PÍSEK
SMART PÍSEK
DDM PÍSEK
Voda a zeleň v Písku

Procházka městskými lesy - Šibeniční a Holý vrch

Při pohledu z nějakého výše položeného místa do kotliny při soutoku řek Otavy a Volyňky, v níž se rozprostírají Strakonice, si nelze nevšimnout, že severně od města ji uzavírají tři nápadné kopce: úplně vlevo, na severozápadě, je to Kuřidlo s poměrně rozsáhlým areálem přírodní rezervace (o něm bylo pojednáno v letošním [únorovém čísle](#) Kompostu) a na severu potom dva těsně sousedící vrchy - Holý a východněji položený Šibeniční. Díváme-li se na ně od jihu, překvapí nás u obou z nich podobný profil a skoro stejná rozloha, nahlédnutím do mapy zjistíme, že mají navíc zcela shodnou nadmořskou výšku, a to 510 m n. m. V porovnání např. s Hliničnou, Kuřidlem nebo Ryšovy bývají oba tyto lesy značně opomíjenými cíli vycházek i houbařských výprav jak lidí přímo z města, tak i obyvatel nedaleké osady Haboš.



Šibeniční vrch od jihu, foto Alan Šturm

Zvláště v případě Šibeničního vrchu je to však určitě škoda, protože rovněž tady můžeme bezesporu najít ledacos zajímavého. Šibeniční vrch (často krátce nazývaný "Šibeník", "Šibeňák" nebo "Šibeničák") je z města dobře dostupný v několika směrech. Já osobně nejraději používám severovýchodní trasu z Radomyšlské ulice. Tou se ubírám téměř až na konec souvislé zástavby rodinných domů, kde přejdu na levou stranu vozovky. Potom se vydám po pěšině, podél níž stojí staré ovocné stromy - morušovníky černé (*Morus nigra*), které se u nás dnes už pěstují jenom zřídka. Stromy stále ještě rodí, a proto vždy v srpnu a září můžeme pod nimi nacházet spadané tmavě fialové až černé moruše - peckovičky uspořádané do přibližně 4 cm dlouhých souplodí, jež vizuálně připomínají protáhlejší ostružiny. Moruše chutnají výborně (příjemně sladkokysele), a pokud jdu tedy okolo a je zrovna jejich čas, nikdy si nezapomenu pár hrstí nasbírat a osvěžit se tímto lahodným ovocem. Masivnější sklizeň plodů však lze jen těžko doporučit kvůli nešťastné poloze

morušovníků přímo u frekventované silnice na Radomyšl a Blatnou.

No, a pak už pouze stačí jít ještě kousek dál po stejné pěšince, která teď ovšem pro změnu vede mezi pletivovými ploty zahrádek. V sadu po pravé ruce rozhodně nezapomeňme všimnout si jedné drobné sakrální památky. Jedná se o pilířková boží muka pravděpodobně z poloviny 19. století. Moc dobře si ještě pamatuji jejich dlouhotrvající doslova hanebný stav, kdy byla úplně sešlá a obnažená až na chátrající cihlovou konstrukci. Naštěstí zásluhou zodpovědného majitele pozemku asi před šesti či sedmi roky proběhla jejich kompletní oprava včetně obnovení fasády a stříšky, takže nyní tato skromná, ale hezká stavbička znovu kráší celou lokalitu. Z pěšinky se velmi rychle dostaneme na asfaltovanou cestu stoupající vzhůru mezi chatkami a oplocenými pozemky zahrádkářské osady "Na Vyhlídce". Její pojmenování je naprosto výstižné, protože z několika míst se tu nabízí vskutku krásný výhled do kraje, především za jasných a slunečných dnů. Můžeme se kochat pohledem na Řepici s kostelem, Dolní Řepický (též Podryšovský) rybník a vrchy Hradec a Jaslov na severovýchodě; směrem k severu se nám pro změnu otevírá malebné panoráma až k obci Chrástovice na obzoru. Obzvlášť v létě také stojí za trochu pozornosti sice nevelká, přesto půvabná sušší a výslunná mez při severovýchodním okraji lesa na Šibeničním vrchu. V trávě tu zlatožlutě září květenství divizen malokvětých (*Verbascum thapsus*) a starčku přímětníku (*Senecio jacobaea*), jež přitahují zejména včely, pestřenky a motýly okáče.



Morušovníky při Radomyšlské silnici, foto Alan Šturm

Z asfaltové komunikace následně po některé z lesních cest konečně vstoupíme do porostu na severovýchodním či severním svahu "Šibeňáku" a pokračujeme dále až na jeho samotný vrchol. Zde si můžeme dopřát odpočinek na dřevěných lavicích a rovněž si prohlédnout vcelku nenápadnou historickou pamětihodnost se zajímavým a temným příběhem. Jedná se o zachované pozůstatky bývalé městské šibenice, konkrétně o její kamenné základy. Tyto zabírají plochu asi 7x5 metrů a okolní terén převyšují sotva o půl metru, proto není snadné je mezi keři a kmeny stromů najít. Šibenice měla původně podobu zděné omítané stavby na mírně obdélném půdorysu a v horní části nesla mezi pilíři celkem čtyři dřevěná břevna, na každé světové straně jedno, tudíž umožňovala výkon i několika poprav najednou. Písemně jsou exekuce opakovaně doloženy ze 2. poloviny 18. století (poslední v červnu 1779), kdy v Čechách vládla Marie Terezie. Roku 1780 na trůn nastoupil její syn Josef II., který záhy trest smrti úplně zrušil. Šibenice, která se do té doby na tehdy nezalesněném kopci výrazně tyčila jako symbol strakonického práva hrdelního i jako výstraha případným delikventům, přestala být používána a úplně zchátrala. Trest smrti oběšením byl sice v habsburské monarchii brzy po skonu císaře Josefa znovu zaveden, ale již se neprováděl po staru na očích široké veřejnosti a šibenice nad naším městem nikdy obnovená nebyla. Špatná pověst dotyčné lokality však přetrvávala ještě dlouho poté, jak dosvědčuje známá zápleтка z Tylovy divadelní hry Strakonický dudák aneb Hody divých žen,

kdy právě na strakonickém Šibeničním vrchu divoženy ukládají o život dudáku Švandovi. Nedaleko odtud západním směrem se pro změnu nachází objekt zcela moderní - vysoká a mohutná kovová konstrukce vysílače, která teď namísto neblahé šibenice představuje novou dominantu kopce.

Les na Šibeničním vrchu má v současnosti poměrně příznivou skladbu - je smíšený se značným podílem listnatých stromů, hlavně dubů a buků. Nescházejí ovšem ani další druhy, třeba habr obecný, lípa, javor mléč nebo bříza bělokorá, na jižním svahu také roste skupina keřů lísky obecné (*Corylus avellana*). Ve smíšeném lese na jižní a jihozápadní straně jsou navíc ve větším počtu zastoupeny jehličnany, konkrétně borovice lesní a smrk ztepilý. Právě tato celkem pestrá sestava stromů a keřů má kladný vliv i na bylinné



Okrotice bílá, krušík tmavočervený, foto Alan Šturm

patro. Kvetou zde např. jestřábníky (rod *Hieracium*), opět starček přímětník, travina bika hajní neboli bělavá (*Luzula luzuloides*), zběhovce lesní (*Ajuga genevensis*), žindava evropská (*Sanicula europaea*), silenka nicí (*Silene nutans*), svízel syřišťový (*Galium verum*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*), čičorka pestrá (*Securigera varia*) či vikev ptačí (*Vicia cracca*); ve smřčině též jedovatý polokeř lilek potměchuť (*Solanum dulcamara*). V poslední době se na Šibeníku začaly dokonce vyskytovat ohrožené a chráněné rostliny, jmenovitě lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*; jen pár kusů), zatím jediný exemplář orchideje druhu krušík tmavočervený (*Epipactis atrorubra*).

bens) a naopak celkem hojně jiná orchidej - okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*). Z výše uvedeného vyplývá, že tamější les má aktuálně dobře "našlápnuto" stát se vedle Kuřidla a Ryšov dalším botanicky atraktivním územím v okolí Haběše. Nám pak nezbyvá než jenom doufat, že tenhle pozitivní vývoj v budoucnu nic neohrozí...

V kontrastu s rozmanitostí a četností kvetoucích rostlin poněkud překvapivě na Šibeničním vrchu zaznamenávám řídký a chudý výskyt hub. Najít se tu občas dá nějaký zástupce rodu pavučinec (*Cortinarius*), jedovatá čechratika podvinutá (*Paxillus involutus*), nejedlá čechratica černoňatá (*Tapinella atrotomentosa*) a roztroušeně pečárka lesní (*Agaricus silvaticus*) nebo muchomůrka růžovka zvaná "masák" (*Amanita rubescens*); z hřibovitých (vše spíš ojediněle) kozák březový (*Leccinum scabrum*), kozák habrový (*L. pseudoscabrum* / *L. carpini*), klouzek obecný (*Suillus luteus*) a klouzek sličný (*S. grevillei*); trochu významnější bývají v některých létech pouze nálezy nepřilíš kvalitního suchohříbu žlutomasého známého jako "babka" (*Xerocomellus chrysenteron*). Pro houbaře je pochopitelně daný les kvůli tomu jen málo lákavý.

Vydeme-li ze Šibeňáku v jeho severozápadním cípu, můžeme si svoje putování ještě prodloužit, pokud překročíme hlavní (tj. severojižní) cestu a odbočíme z ní doleva. Ocitneme se tak na široké pěšině, která vede po úbočí Holého vrchu ve směru od severovýchodu k jihozápadu. Ve své první zhruba polovině ona cesta od sebe odděluje les a nevelkou zahrádkářskou kolonii, následně pošmourný a jednotvárný listnatý háj, složený skoro výlučně z mladších lip, od vlastního smíšeného lesního celku po naši pravici. Ten pak je podstatně zajímavější, ale jeho návštěva v žádném případě není vhodná pro každého. Vrch se sice jmenuje Holý (a kdysi jistě i býval), teď je však jeho název naprostým opakem skutečnosti. Poměrně rozsáhlý les většinou doprovází velice bujný podrost tvořený keři, vysokou trávou a ostružiníky. Tohle všechno "dopuštění" je navíc propleteno spoustou pařezů, spadlých či odřezaných větví, jakož i ležícími kmeny a kmínky stromů. Trochu zřetelnější stezka se tady namane sporadicky, a to ještě nebývá souvislá. Člověk se přes všechno úsilí stejně musí každou chvíli vyhýbat nějaké překážce a složitě ji obcházet, ba leckdy se dokonce kus vracet. Řada míst je nemálo temných a zastíněných, takže bývají téměř stále vlhká, což má za následek intenzivní výskyt klíšťat a obtížného hmyzu (mouchy, komáři, muchničky). Ve spojení s okolností, že ani hub se zde nedá moc nasbírat - vyjma snad některého bíle zbarveného druhu pečárky / žampionu (rod *Agaricus*) - chodí do lesa na Holém vrchu opravdu málo lidí. Většina se raději spokojí pouhou procházkou na relativně pohodlných cestách lemujících po obvodu jeho okraj.



Holý vrch od jihovýchodu, foto Alan Šturm

Nejvíce kvetoucích rostlin se soustřeďuje v krajních partiích lesa, kde je přece jenom dostatek světla a menší konkurence trav, kapradin a ostružiníků. Ani tak se nejedná o nic pozoruhodného, ale o pouhé typické příměstské druhy, převážně kaskost smrdutý (*Geranium robertianum*) a kuklík městský (*Geum urbanum*). Uvnitř lesa mě v podrostu akorát zaujaly tráva kostřava obrovská (*Festuca gigantea*) a ostřice nejspíše spadající do druhového okruhu (tzv. agregát) ostřice měkkoostenné (*Carex muricata* agg.). Nicméně jedna ekologická nika zůstává do značné míry uprázdněná i v této "džungli" keřů, travin a kapradí - zem pod mladými buky, které často vytvářejí souvislé ostrůvky. Příšeří tam panující a pomalu tlející staré bukové listí totiž náramně svědčí již zmíněné okrotici bílé, na niž tu narazíme snad ještě častěji než v Ryšovech. A určitě víc než v „Šibeňáku“ a na Kuřidle. Uvedený fakt musí potěšit každého milovníka botaniky a přírody vůbec, jelikož poskytuje větší záruku, že tato vzácná orchidej na Strakonicku jen tak nevymizí... Alan Šturm

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

25. díl - Greenwashing - energetika

Energetický průmysl je nedílně spjat s největšími environmentálními hrozbami dneška, současně vykazuje obrovskou odolnost vůči jakýmkoli tlakům zvenčí, které se snaží o jeho proměnu směrem k šetrnější podobě. Souvisí to s obrovskými objemy peněz, které se v něm točí, a možnostmi nemalou část z nich investovat do zachování statu quo. Toto odvětví (zejména jeho "fosilní" část) zároveň staví svůj byznys na získávání cenných komodit s poměrně malými vstupy. Komodit, tvořených v dlouhých časových horizontech, nyní pálených pro dosahování naší představy blahobytu.

Proč je tak složitý odklon od fosilních paliv?

Téma greenwashingu v energetice je velmi obsáhlé a složité. Pro základní představu

tak bude stačit pouze několik málo příkladů. Odpověď na výše položenou otázku je poměrně jednoduchá (s řešením je to přesně naopak). Fosilní paliva jsou nejmohutnějším pilířem moderní společnosti a její podoba, kterou jsme přijali za svou, vznikala fakticky a pouze díky nim. Nebýt možností snadného využití velkých kvant energie uložených v ropě a uhlí, trajektorie vývoje lidské civilizace by byla výrazně odlišná. Na získávání a úpravu fosilních paliv se tak logicky časem přisály ty nejvlivnější světové korporace, resp. vyrostly do rozměrů, že dokážou ovlivňovat světové dění na mnoha úrovních.

Problematika skleníkového efektu a globální klimatické změny je více známá a zkoumaná zhruba od 70. let 20. století. Od stejné doby zaznamenáváme výrazný vliv největších fosilních firem ve smyslu mlžení, pozdržování změn, politického lobbyingu a ovlivňování vědecké komunity s jedním jediným cílem - zachovat nedotknutelnost této průmyslové sféry. Přitom na počátku relevantních výzkumů změn klimatu stáli ti největší hráči ropného průmyslu (zejména firma Exxon) - více je celý vývoj popsán [zde](#). Velmi záhy si však tento byznys uvědomil závažnost faktů, které by mohly ohrozit samotnou podstatu jejich podnikání. Kurz byl tedy otočen o 180° a následky obrovských investic do diskreditace vědeckého poznání v této oblasti neseme v podstatě dodnes.

Diskurz se mírně mění až ve 21. století, kdy je vliv člověka na klima takřka nezpochybnitelný. Přestává se diskutovat o tom, zda je to pravda; na řadu však přichází celá kolekce greenwashingových a manipulativních PR technik, které mají za úkol ubrat na síle dosavadním vědeckým poznatkům a hlavně rozmělnit vliv pravidelně svolávaných klimatických konferencí. Navenek se tyto akce jeví jako věrohodné s upřímnou touhou něco změnit, obrovský vliv fosilního byznysu na rozhodování světových lídrů je však více než znatelný. Vše tak končí jakoby zahrané do autu, se vzcnými hesly, ale neurčitými cíli a nejistou nebo žádnou kontrolou jejich plnění. Směrem k veřejnosti jsou pak do "boje" proti klimatické změně vyslány dva koncepty, které mají nepříznivý vývoj zvrátit. Těžko hodnotit, jak velkou konspirací vlastně jsou.

Uhlíková stopa

Autor článku v odkazu uvedeném výše Tomáš Hajzler tvrdí, že koncept uhlíkové stopy pochází z dílny firmy BP a má za úkol odvrátit pozornost a odpovědnost za emise skleníkových plynů z firem na jednotlivé spotřebitele (více viz [zde](#)). Oba tyto



Foto -jj-

však třeba všemi dostupnými prostředky tlačit na změnu směrem ke korporacím a legislativě.

Uhlíková kompenzace

Ve chvíli, kdy bylo zřejmé, že globální klimatickou změnu už není možné dále zpochybňovat a veřejnost dost hlasitě požadovala nějakou akci, objevil se na scéně koncept uhlíkové kompenzace. Rozvinul se do podob emisních povolenek a nejrůznějších offsetových kampaní. Ty nemají za úkol přiškrtnout emise přímo u zdroje, což by bylo z logiky věci jediné správné a funkční řešení. Naopak umožňují naší civilizaci dále drancovat zdroje a ničit klimatickou rovnováhu. Představují svým způsobem prášek proti bolesti. U těchto projektů se předpokládá, že "uhlíková škoda", která vznikne naší fosilní činností, se dá kompenzovat aktivitou, která uhlík z atmosféry dokáže opět pohlcovat (nejčastěji jde o výsadby stromů). Případně se jedná o projekty, které se zeleně pouze tváří, ale jejich efekt je spíše záporný (např. spalování odpadů, výstavba přehrad...). U výsadeb stromů je základní překážkou, že ne vždy a všude je tato činnost ekologicky vhodná. A také, že celosvětové kapacity pro jsou pro ni výrazně omezené. Hlavní problém kompenzací však spočívá v tom, že nám umožní myslet si, jak je o věc postaráno, a že můžeme v naší nadspotřebě energií a fosilních zdrojů dále pokračovat (více viz [zde](#)).

Pomůže nám jádro?

I když je tlak na využití zbývajících (a nemalých) zásob fosilních zdrojů energií obrov-

ský, samotné ekonomické principy této snaze házejí klacky pod nohy. Ty největší asi v podobě rentabilnějších zdrojů energií posledních desetiletí. Nejen fosilní, ale i jaderný byznys obrací pro běžné smrtelníky nepředstavitelné sumy peněz. Se vzrůstajícím tlakem na odklon od uhlí se tak jádro chopilo své příležitosti a snaží se skrze politiky a na první pohled logické argumenty přesvědčit veřejnost, že je jedinou správnou možností pro zajištění energetické stability celé společnosti. Dost možná záměrnou schizofrenií mu v tom dopomáhají i orgány EU. Ty na jednu stranu podobně jako klimatické konference směřují k vzletným evropským klimatickým cílům, na druhou stranu však prostřednictvím zástupců jednotlivých zemí lobbují za zachování těch špinavějších forem energetiky. I když se jaderná energie mnohým jeví jako čistý zdroj se zárukami stability, ve skutečnosti ji můžeme řadit mezi fosilní zdroje, navíc v současné době nerentabilní a z důvodu protahujících se projektů i do budoucna nejisté. Navzdory tomu ji evropští poslanci v červenci tohoto roku (i pod vlivem událostí na Ukrajině) zařadili mezi přechodně udržitelné environmentální technologie (viz [zde](#)).

Namísto toho, abychom došli k celospolečenskému konsenzu, že je třeba zejména podporovat obnovitelné zdroje energie, vrhnout maximální úsilí do technologických i osobních úspor a změnit náš celkový náhled na potřeby naší společnosti, vlivné skupiny profitující z těch (pro životní prostředí) nejspinavějších forem podnikání investují nepředstavitelné sumy do přesvědčování veřejnosti i politiků o potřebě pokračovat nezměněným kurzem. Samozřejmě bez přímých zásahů do jediné a nezpochybnitelné svobody dnešní doby. Svobody vydělávat na všem, na čem se vydělávat dá. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Kdo toho neví mnoho o ptácích, možná si je všechny představuje na hnízdě někde vysoko, tak jako čápy nebo jiřičky. Někteří si ale hloubí nory v zemi nebo v písku – patří k nim třeba břehule příbuzné jiříčkám. A také detektiv Ledňáček. Dříve se tak chovali zrovna v našich končinách často i lidé. Můžete se o tom přesvědčit na vlastní oči, navštívíte-li některý skanzen zaměřený na hodně dávnou historii. Obzvláště promyšleně a pečlivě je vytvořené archeologické přírodní muzeum [Villa Nova](#) v Uhřínově v Orlických horách. Podle skutečných vykopávek a za použití jen dobových nástrojů zde vznikly napodobeniny obydlí typických pro 13.-14. století. Můžete si vlézt dovnitř a představit si, jak by se vám v takové polozemnici žilo, čím byste se živili a jak byste uvažovali, jaké by byly mezi vámi a rodinou vztahy... Nejužší sepětí s přírodou a s dalšími členy společenství, to bylo tehdy samozřejmostí.



Dnešní děti někdy ani nemají po celé dlouhé týdny příležitost dotknout se rostlin a volné země a uvědomit si, že něco takového za okny domů a aut vůbec existuje a že odtud pramení veškerý náš život. Chránit zeleň, vodu a vzduch, o tom se přece jenom někdy někde mluví, zatímco půda je před námi tak nějak skrytá, oddělená od nás dokonce i na venkově podrážkami bot, natož abychom si ji uvědomovali ve městech. Bereme ji jako samozřejmost. A přitom půda je živý organismus. Jako všechno živoucí má potřebu dýchání, výživy, nenásilného zacházení... Je to velmi důležité – mnohem víc, než jak by se mohlo zdát. Bez půdy se neobejdou ani rostliny, ani zvířata, ani my lidé. Dává ochranu, potravu, zadržuje vodu. Pokud je zdravá, dokáže pojmout ve svém profilu až 350 litrů vody na 1 čtvereční metr (více např. [zde](#)) a udržet přitom její kvalitu. Někdo to vše pokládá za samozřejmost a neváží si toho - a to je stejné, jako kdyby třeba pozval celou rodinu na sváteční návštěvu, ale zapomněl by na maminku.

- Pro dospělé: Určitě víte nebo aspoň tušíte, že mimo žížal nebo krteků žije pod zemí ještě i další živočišstvo a že hlavně těch nejmenších tvorů musí být docela hodně. Kolik asi? A jsou opravdu tak důležití, abychom je měli brát na vědomí?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Minule a předminule byla řeč mimo jiné i o zahradách, kde se mohou vaši potomci seznamovat s venkovským životem. Jak velké jsou rozdíly mezi francouzským a anglickým parkem, zeleninovými záhonky, rozáriem atd., o tom svědčí mimo jiných míst i rozsáhlé pozemky v okolí zámku Nové Hradky ve východních Čechách (viz [zde](#)). Zde se právě na toto srovnání majitelé zaměřili. Uměli byste svým dětem vysvětlit, jaký vliv má způsob hospodaření na půdu a co je pro ni příznivé? Víte třeba o nějakém vhodném dokumentu na to téma na internetu?
- Pro rodiny s batolaty: I ty nejmenší děti mají rády kypření záhonů a podobné zahradní činnosti – a ty jim dávají představu o životě země a rostlin. Podzemních obyvatel, které při tom uvidí, se samy od sebe neštítí, pokud jim to někdo nepředvede. Vztah k nim se dá podpořit hrami, pohádkami i veselými písničkami. Zpívali jste si někdy třeba o tom, jak tancovala žížala na zahrádce polku? Kdo ji vzal do kola? A kdo jim hrál? Kdo písničku napsal?

Odpovědi najdete na straně 18.

Sírovec žlutooranžový - houbařský klenot

Ještě před pár lety byla mou kulinářsky nejoblíbenější houbou muchomůrka růžovka (masák). Nedávno však byla z pomyslného trůnu nekompromisně sesazena sírovcem. V čem je tato houba unikátní? O tom bude pár následujících řádek.

Sírovec žlutooranžový (*Laetiporus sulphureus*) patří mezi dřevokazné houby. Vytváří velké plodnice vějířovitého tvaru s mnoha patry "listů" nad sebou. Houba může často



dosahovat váhy i několika kilogramů. Parazituje zejména na ovocných stromech, méně pak na ostatních listnácích - dubech, vrbách, akátech... Dokáže vyrůst i na pařezech. Kromě klasických houbařských výprav do lesů tak můžeme sírovec zastihnout i v otevřené krajině - v sadech, alejích nebo zahradách. I když je uváděn jako hojný druh, narazíme na něj jen občas. O to větší radost ale takový nález může způsobit. Zároveň je díky svému specifickému vzhledu nezaměnitelný za jakýkoli jiný druh houby, takže ho mohou bez obav sbírat i laikové.

Již z dálky nás upoutá výrazným zbarvením, které dalo houbě druhové označení. Občas se chybně uvádí s y, ale se sýrem nemá nic společného. Rodové jméno upomíná právě na výrazný žlutooranžový odstín. Na plodnicích jsou patrné střídavé světlejší a tmavší pruhy. Spodní strana je pokryta drobnými výrazně žlutými rourkami. Při sběru si všimněte, z jakého dřeva houba vyrůstá. Není doporučována konzumace sírovce z akátu, může docházet ke kumulaci alelopatických látek, které akát vylučuje ke své obraně. Stejně tak není vhodný sběr starších plodnic vzhledem k jejich tuhé konzistenci. Houba by měla být měkká a poddajná. Pokud naleznete většího jedince, můžete vyříznout střední tuhou část a v kuchyni využít měkčí okraje plodnice.

Sírovec je kulinářsky bezkonkurenční svou chutí a křehkou konzistencí. Jeho anglický název zní "chicken of the woods", tedy lesní kuře. Kdo ochutnal, tak ví, že je to opravdu vystihující označení. Ač můžeme sírovec upravovat všemi možnými způsoby, právě klasické řízky hrají prim. Na listy rozdělené plodnice je třeba nejdříve cca 15 minut povařit v osolené vodě. Po vychladnutí obalujeme a smažíme. K imitaci kuřecích řízků výrazně přispívá vláknitá struktura houby. Dojem je tak věrohodný, že vyvolává špatný pocit u vegetariánů; milovníkům masa zase můžeme přichystat drobný kanadský žertík. Při jakýchkoli jiných kuchyňských úpravách je třeba myslet na delší tepelnou úpravu.

V literatuře je uváděn významný protirakovinný a protizánětlivý potenciál houby. Kombinace s alkoholem může skončit záživacími potížemi a výjimečně může sírovec vyvolat alergickou reakci. Každopádně je však zajímavým zpestřením houbařského košíku nebo nečekanou odměnou po dlouhé procházce. Až vás příště v dálce upoutá na stromu cosi, co bude na první pohled připomínat velký kus žluté montážní pěny, určitě zbystřete.



Foto -jj-

Dlouhoretka krátkokřídlá u Chanovic

Dlouhoretky (*Bembix*) vypadají jako velké vosy, ale patří do čeledi kutíkovitých (*Crabronidae*). Název dostaly podle zobákovitě prodlouženého horního pysku. Jsou to teplomilné druhy obývající písčité biotopy se sporou vegetací. Hnízdí koloniálně a společná hnízdiště využívají i několik let za sebou. Teritoriální samečci se zdržují v okolí hnízdišť, bojují o teritoria a v letu chytají samičky. K zachycení křídel samiček a jejich znehybnění během páření používají svoje pilovitá nebo ozubená střední stehna. Samičky pomocí předních nohou vyhrabávají nory pro zajištění potomstva. Samečci si hrabou vlastní nehluboké chodby k přenocování. Plod je zásobován různými dvoukřídlými (ovády, pestřenkami, ostrožkami, mouchami apod.). Dospělci se živí nektarem a krvomízou ulovené kořisti. V ČR se vyskytují celkem dva druhy rodu *Bembix* – dlouhoretka obecná (*Bembix rostrata*) a u Chanovic (Plzeňský kraj, okres Klatovy) byla 15. 7. 2022 pozorována na okraji remízku v písčitém poli dlouhoretka krátkokřídlá (*Bembix tarsata*), jejíž určení podle fotografie potvrdil mailem pan Doc. Mgr. Petr Bogusch, Ph.D.



Foto Eva Legátová

Dlouhoretka krátkokřídlá je známa z výsypek hnědouhelných dolů na Mostecku, Žatecku a v západním Polabí. Je druhem z jižní a střední Evropy a na východě zasahuje až do Střední Asie. V Chanovicích vyhledávala modré květy pavince horského (*Jasione montana*). Letová perioda je od června do srpna. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

KADĚRA, M.: Dlouhoretka obecná, Naše příroda č. 1/2014.
MACEK, J., STRAKA, J., BOGUSCH, P., DVOŘÁK, L., BEZDĚČKA, P., TYRNER, P.: Blanco-křídlí České republiky I., Academia Praha, 2010.

Radost z naší zahrádky

Uživatelé z Centra sociální pomoci Vodňany mají rádi procházky parkem a po okolí Vodňan. Pobyt na čerstvém vzduchu za hezkého počasí si umějí užít i při zahradničení na zahrádce, která se nachází ve dvoře Domova pro seniory. Rostliny, o které se s láskou starají, mají ve vyvýšených záhoncích, kde rostou ibišky, břechťany, spousta bylinek a jiných květin. Záhonky jsou velkým pomocníkem pro seniory na invalidních vozících, a umožňují tak všem seniorům bližší kontakt s přírodou. Tuto výhodu ocení všichni senioři, kteří se při práci s květinami nemusí ohýbat a užívají si hlavně radost z vůně a krásy rostlin. Zahradní terapie uživatelům pomáhá rozvinout a udržet jemnou motoriku, slouží jako rehabilitace a je nápomocná i při začleňování seniorů do kolektivu. Díky tomuto kontaktu s přírodou se senioři cítí i prokazatelně lépe psychicky, více se soustředí a využijí svou tvořivost. Při práci na zahrádce senioři nacházejí klid, energii, odpočinek a odreagování od svých těžkostí.

Za CSP Vodňany aktivizační pracovnice Nela Hollerová



Foto archiv CSP Vodňany

Večer s dokumentem - 104. díl - Klenoty naší krajiny

V dnešním pokračování seriálu se ohlédneme lehce do minulosti a připomeneme český dokumentární cyklus, který byl v průběhu léta recyklován na obrazovkách České televize. Klenoty naší krajiny čítají 26 dílů ve třech sériích z let 2015-17. Proč zrovna 26 epizod? Takový je počet českých chráněných krajinných oblastí. A jak je zřejmé, každý z dílů se věnuje jedné



CHKO Jizerské hory, foto -jj-

"chráněnce". Jejich řazení je nahodilé, můžete tak cyklus zkusnout celý, nebo si vybrat libovolné pokračování.

Klenoty naší krajiny vznikaly přibližně ve stejné době, kdy byl český dokumentární prostor ohromen prvními dvěma sériemi epického počínu Krajinou domova. Stály tak víceméně v zákrytu. Rozhodně se ale nemají za co stydět a stojí za to na ně zpětně upozornit. Zatímco cyklus Krajinou domova sázel zejména na dechberoucí vizuální stránku věci, Klenoty se na první pohled pohybují na skromnější úrovni. Ale ani v nich nechybějí krásné záběry přírodních scenérií také filmovaných za pomoci letecké techniky.

Komu nevdává lehce přehrávaný komentátorský styl Miroslava Vladyky, určitě si přijde na své. Průvodce dokumentem nás seznamuje jak s přírodními krásami konkrétních CHKO, tak i s vlastivědnými zajímavostmi a během natáčení každého dílu zapřede rozhovor s osobou mající bližší vztah k území. Pořad má díky tomu příjemnou rodinnou atmosféru. Pro ryzí přírodomilce jsou možná informace biologického a ekologického rázu až příliš upozaděné. Ale vzhledem k tomu, že CHKO je status ochrany území zaměřující se hlavně na celkový krajinný ráz, je to pochopitelné a možná i adekvátní.

Stopáž jednotlivých epizod kolem 25 minut samozřejmě neumožňuje obsáhnout všechny zajímavosti, jejich výběr je ale reprezentativní a nesoustředí se jen na "profláknutá" místa. Do již vámi navštívených CHKO se tak rádi vrátíte pohledem někoho jiného. K těm, které vám ještě chybějí do sbírky, vás pořad třeba naláká. A určitě se dozvíte i nějaké nové informace.

Všech 26 epizod ve třech sériích je možné zhlédnout [zde](#). -jj-



Pozvánky - říjen 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 7. a 21. 10., 13-17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Pokračují podzimní farmářské trhy na Velkém náměstí - každé dva týdny až do 18.

listopadu. Přijďte si vybrat z bohaté nabídky farmářských a regionálních potravin, řemeslných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice.

Kurzy zdravého vaření

úterý 11. 10., nebo čtvrtek 13. 10. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Návrat velkých šelem - komu prospívá a komu vadí?"

středa 19. 10., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Jak se daří soužití s velkými šelmami v dnešní krajině? Podaří se konečně vyřešit případy pytláctví? Můžou se vlci u nás přemnožit? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět Josefa Volfová z Hnutí DUHA. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Procházka do okolí Přeštic

ST 5. 10.: Sraz v 16.45 u kapličky v Přešticích, kam jede ze Strakonice mladějovický autobus (staví např. v 16:30 na nádraží na nást. č. 5). V Přešticích nás bude čekat náš **průvodce PaedDr. Václav Žitný**. Půjdeme na Slatinu k zajímavému dřevěnému rozcestníku u kapičky, k Hrochově studánce a **k oplocence s několika druhy stromů** (ukázka péče o zdravý les) a zpět. Cestu (celkem cca 5 km) můžeme případně přizpůsobit podle přání účastníků. Do Strakonice lze jet v 18:23 z rozcestí nebo jít pěšky.

Přírodovědný výlet do okolí Sedlice

SO 8. 10.: Sraz v 9:00 před nádražím ČD, v 9:10 odjezd do stanice Sedlice město (příjezd v 9:37). Půjdeme cca 12 km po zpevněných cestách do Škvořetic a kolem buzické tvrze a rybníků do Blatné. Zpět jede vlak např. v 16:09. Trasu i program lze po dohodě přizpůsobit podle počasí apod.

Mezigenerační klub PARK

NE 9. 10, PO 10. 10.: Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Úterní zastavení

ÚT 18. 10. : Setkání s literaturou, **např. se starojaponskou poezií**. Od 16:30, pobočka Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 7. 10. si uděláme růžičky z javorového listí, 14. 10. a 21. 10. nasbíráme podzimní plody na figurky**. Za větrného počasí si na kteroukoliv schůzku rovnou s sebou vezměte draka. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větviček na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. Pokračují i dlouhodobé akce – **Místa s přírodními zajímavostmi, Nejmilejší knihy**.

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. -ah-



Drobné smetí

První český holubník

V Praze na Mariánském náměstí byl zřízen historicky první holubník, který by měl řešit negativní vliv městských holubů na historické památky. Více viz [zde](#).

Ministryně životního prostředí odvolala ředitele NP České Švýcarsko

Ředitel Správy NP České Švýcarsko Pavel Benda s největší pravděpodobností doplatil na zmedializované spekulace, které připisovaly vliv ménězásahového managementu na šíření nedávného požáru. Více informací viz [zde](#).

Počet slovenských medvědů se výrazně nemění

V posledních letech nedošlo k výrazným změnám v početnosti medvěda hnědého na Slovensku. Potvrdila to genetická analýza. Opačné údaje tak byly patrně šířeny z důvodu zvýšení tlaku na legalizaci odstřelu této šelmy. Více viz [zde](#).

MŽP zahájilo proces vyhlášení NP Křivoklátsko

Od úterý 27. 9. budou mít obce 90 dní na vyjádření k podkladům. Původní červnový termín byl odložen z důvodu voleb. Více se dočtete [zde](#). -jj-



Literární okno

Zvířata na silnicích

Kolize dopravních prostředků se zvířaty je velmi aktuální téma, o kterém se mluví a píše často, ještě však nebylo zpracováno do ucelené knižní publikace v českém jazyce. Vyplnit tuto mezeru se podařilo v letošním roce dvojici autorů pod hlavičkou Masarykovy univerzity v Brně.

Specificky zaměřená publikace se snaží na problematiku pohlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Nehodnotí tedy ani zdaleka jen statistické údaje o počtech střetů a oslabování populací konkrétních druhů živočichů. Podrobně se zabývá také důsledky kolizí pro posádky automobilů nebo osudem kadáverů sražených zvířat. Pochopitelně řeší i možnosti prevence - zaměřené na zvířata i řidiče.

Text knihy začíná smutným, ale přesto zajímavým všeobecným pojednáním o konfliktech mezi lidskou společností a volně žijícími živočichy. Všímá si zjevných i těch méně nápadných dopadů naší činnosti na populace zvířat. Od zemědělství a lovu se tak dostáváme k technické infrastruktuře, kam silnice patří. V této části je okrajově pojednáno i o kolizích se skleněnými plochami, lopatkami větrných turbín nebo třeba o důsledcích chovu domácích zvířat - zejména koček. "Ve Velké Británii kočky domácí zabijí téměř 50 % ptáků ročně ze všech nepřírodných, tedy člověkem podmíněných, úhynů." Doplnující zajímavostí je statistika lidských obětí konfliktů. Nejvíce životů má na svědomí komár (přenašeč malárie) - kolem milionu ročně. Na druhém místě stojí samotný člověk ročním objemem 450 tisíc vražd. Velmi zajímavé je pak srovnání s celosvětovým průměrným počtem obětí dopravních nehod (1,25 milionu lidí ročně).

Globální dopravní infrastruktura je jedním z hlavních a nejviditelnějších projevů expanze lidské společnosti, která vytváří přímý i nepřímý konflikt s životním prostředím, resp. populacemi volně žijících zvířat. Negativně působí ve smyslu záboru a fragmentace původních ekosystémů výstavbou a provozem dopravní sítě. Viditelným dopadem jsou pak samotné kolize dopravních prostředků se zvířaty. Významný vliv má také import a šíření nepůvodních druhů. Jedním z mála pozitiv je vytváření specifických nových biotopů (okrajů liniové dopravní infrastruktury); jejich vliv na biodiverzitu je předmětem dalších výzkumů, i když se zatím jeví spíše jako sporný.

Kolize dopravních prostředků se zvířaty se netýkají pouze silnic. I železnice, ač považována za šetrný způsob přepravy, má v tomto ohledu nemalý dopad (velcí kopytníci v severských zemích, sloni v Indii...). Prozkoumanou a sledovanou oblastí jsou pak střety letadel s ptáky. Naopak údaje chybí u lodní dopravy, jejíž obětí jsou ve velké míře některé druhy kytovců.

Pro statistiku srážek zvířat se silničními vozidly jsou výmluvné, spíše než samotná čís-

Zvířata na silnicích

Michal Bíl, Tomáš Bartonička



MASARYKOVA
UNIVERZITA

vše ostatní - vytipování nejrizikovějších úseků, denních i ročních dob nejčastějších střetů a prevence ve smyslu dopravně-technických opatření. V hodnocení se pak potkává intenzita dopravy s denní a roční aktivitou zvířat a nejrůznějšími vlastnostmi krajiny v blízkosti silnic. U srnce je "špiček" dosahováno při soumračné aktivitě, kdy je stále ještě vysoká hustota dopravy, a zejména v letních aktivních měsících.

Na první pohled se může zdát, že usmrcování zvířat na silnicích má na jejich populace minimální vliv. Ukazuje se ale, že zejména u druhů, které jsou již ohroženy dalšími faktory, může tento typ mortality hrát zásadní roli a vést dokonce k vymření konkrétního druhu. Celosvětově jsou nejvíce ohroženy některé vzácné druhy šelem, ale i u některých "běžných" druhů se může silniční mortalita na té celkové podílet až několika desítkami procent.

Problematika kadáverů sražených zvířat má mnoho zajímavých rovin. Na jednu stranu mohou mrtvá zvířata vést k důležitým vědeckým poznatkům o některých populacích, na druhou jsou však potravou pro celou řadu mrchožroutů, kteří jsou následně ohrožováni dopravou v místě konzumace.

Neméně významný je i sekundární (většinou negativní) vliv silnic na faunu. Fragmentací krajiny dochází nejen k přetínání migračních tras a záboru ploch biotopů, ale také k tzv. okrajovému efektu. Negativní vliv komunikace se přenáší i do hloubky zbývajícího území a plocha nepoškozeného prostředí se výrazně zmenšuje. Autoři rozebírají hluk, který se může šířit až do vzdálenosti 2 km od silnic a ovlivňuje např. teritoriální chování ptáků (zpěv). Výzkumy se věnují vlivu osvětlení frekventovaných tahů na chování letounů. Ti jsou světlem spíše odpuzováni, na druhou stranu světlo láká velké množství hmyzu.

Závěrečná část knihy se zabývá technickými opatřeními, která jednak zvyšují nerizikovou prostupnost dopravní sítě (ekodukty, podchody atd.), nebo která naopak brání zvířatům před vstupem do vozovky (oplocení, pachová zradidla, odrazky, zvukové signály...). U druhé jmenované skupiny jsou uvedeny zajímavé poznatky směřující spíše k jejich hodnocení jakožto nefunkčních. Případně jsou tato opatření instalována, ale k jejich účinnosti chybí relevantní data. Budoucí technický vývoj hlavně na úrovni automobilového průmyslu určitě spěje k vybavování vozů nejrůznějšími detektory nebo radary, které dokážou zvířata u silnic zjistit. Přes veškeré zajímavé poznatky je však připomenuto, že stěžejní je v této oblasti zejména chování samotných řidičů a celkově mírnější a méně agresivnější jízda, potažmo i hustota dopravy jako taková.

Knihy Michala Bíla a Tomáše Bartoničky *Zvířata na silnicích* je k dispozici ve fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

Setkání s legendou – Miloslavem Nevrlým

Zdalo by se, že pravidelné podzimní celostátní srazy členů a příznivců Českého svazu ochránců přírody nemají po všech těch letech už čím překvapit. Kdo na ně jezdí pravidelně, ten dobře ví, na co všechno se může těšit. I tak se ale každý rok ještě navíc najde něco, co všem vyrazí dech. Tentokrát to byla osobní přítomnost RNDr. Miloslava Nevrlého – legendárního spisovatele, publicisty, cestovatele...

Vlastně na tom nebylo nic tak divného, vzhledem k tomu, že v září 2022 byl sraz svo-

lán do Jizerských hor, s nimiž je pan Nevrlý spjatý svým působením v Liberci. Pracoval řadu let jako zoolog Severočeského muzea. Jeho „Kniha o Jizerských horách“ je dobře známá ještě teď, i když vyšla poprvé v roce 1976 a poslední dotisk byl před 11 lety. A proslulý je dodnes i liberecký skautský oddíl vedený jím a Milošem Zapletalem, v době nepřízně maskovaný jako turistický.

Pravda, panu Nevrlému v době srazu ČSOP chyběly necelé dva měsíce do 89. narozenin, ale kdo by se divil tomu, že zrovna on je i v tak pokročilém věku pořád ještě plný sil? Přesto působilo jeho jméno na pozvánce asi na většinu těch, kdo jej znají, jako blesk z čistého nebe. Jak rádi máme „Karpatské hry“ (viz např. [zde](#)), „Nejkrásnější sbírku“ nebo „Moje ptačí roky“ a jak milý je nám jejich autor! Mít tak někdy možnost poděkovat mu osobně – a najednou se to přání splnilo...

Když jsme se kolem pana Nevrlého seskupili a povídali jsme si s ním, z některých batohů se vynořily „Karpatské hry“ a byla z toho malá přehlídka různých vydání, od toho prvního, víceméně samizdatového (1988), přes další, s jinými obrázky (ale také hezkými) až po nedávný počín nakladatelství Vestri, spojující text s ilustracemi dalšího mimořádného zoologa – Ludvíka Kunce (1934-2021). Některé podrobnosti k této knize (i dalším) se můžete dovědět např. z rozhlasových rozhovorů [zde](#) nebo [zde](#), ale hlavně stojí za to si to zvláštní vyprávění o cestách po Rumunsku a o „hrách“ s nimi spojených přečíst, pokud jej zatím neznáte. A možná pak budete shánět všechno, co pan Nevrlý napsal. Něco z toho je bohužel těžko dostupné, ale něco vyšlo nedávno znovu – například tenká knížečka „Zašlá chuť morušek“, která spojuje dva dnes už pozapomenuté krátké texty.

Na to, jak opatrně se k napsání „Karpatských her“ autor kdysi stavěl (viz úryvek z úvodu – [v Kompostu č. 2/2019](#)), se ujaly nejspíš o dost rychleji, než on sám čekal. Z pohledu čtenářů to ale žádný div není, protože slova o svobodě, vlastní zodpovědnosti, o úctě k přírodě a krajině, o veselém a uvolněném putování po vzdálených krajích, něco takového bylo koncem 80. let minulého století velmi žádané a vítané. Kdo knížku nesehnal, neváhal si ji opsat na stroji – a pochopitelně při tom nešetřit kopíráky a průklepáky. V rodinách i v různých oddílech se pak četlo společně, předčítalo se nahlas.

Okouzlovalo jak téma, tak podivuhodný sloh. Spojení odborných informací s beletristickým podáním, to bylo tehdy ještě úplně běžné. I velmi osobní přístup, někomu z mladší generace možná podezřelý, ale nám starším srozumitelný. Sami bychom psali také tak, kdybychom to uměli: „... Čím svobodněji půjdeš, tím lépe. Víc zkusíš, víc prožiješ! Musíš se ale smířit s tím, že možná ani v Rumunsku nenajdeš již všechno úplně stejné, jako jsem to viděl ještě před nedávnem já. I tam se leccos velmi rychle mění, pospěš si! Tak tomu bylo vždycky, každý věk si musí vytvořit svůj vzor divokosti a krásy přírody, i já jsem musel. Kdyby vstali z hrobů sta let mrtví domorodci z horních Uher, zaplakali by nad přírodou svého Slovenska, jak jsem ji – v její domnělé divokosti – poznal před lety já. Ta divokost by se jim zdála ubohá a chudá...“

Vraťme se do Jizerských hor. Co o nich pan Nevrlý napsal do knížky „Nejkrásnější sbírka“? Začíná tím, že na těch nádherných horách byl spáchán zločin. Smrky oslabené jedovatými plyny z elektráren podlely zkáze. „... Pak přilétly vichry, slabé strojy vyvrátily, po větrech přišli lidé, nadělali v lesích další asphaltové cesty a po nich přijela apokalyptická příšera. Obrovský cizí stroj v okamžiku podřízne a pozře celý strom, rozžvýká a hned vypustí. Za neskutečnou říti hlučného, páchnoucího obra vyrůstají hromady třísek, stěží upotřebitelných štěpin. Ale konec neveselých řečí! Ještě zbývá i dnes dost rašelinišť, skal a lesů, zejména bukových... Nebyl ve střední Evropě neporušenější kraj, než bývala Velká jizerská louka... Nebyly tam cesty, nechodili lidé, nekácelo se tam, neodvodňovalo ani netěžila rašelina. Bylo tam jen ticho, jeleni, tetřevi a zvláštní vůně...“

O rašeliništích se vypráví i v první kapitole této knížky o „sbírce“ českých a slovenských krajin – a není divu, protože hned zraje se začíná Šumavou. Právě tam prožil Miloslav Nevrlý v roce 1990 jednu ze svých nejkrásnějších chvil: „... V Klostermannově knize *Ze světa lesních samot se to osamělé pohraniční vrchoviště nazývalo Weitfällerské slatě. Dodaleka je pokrývaly kosodřeviny, prodíral jsem se jimi, čas plynul a slunce se sklánělo do německé země. Když se již dotýkalo téměř obzoru, kosodřevina se rozestoupila a stanul jsem na břehu největšího rašelinného jezírka toho nádherného a tajného kraje na konci světa. Stál jsem na jeho nízkém břehu a pocítil závan nesmrtelnosti. Chvilu díkůvzdání...“*

Co dodat? Organizátorům setkání patří velký dík za to, že pana Nevrlého pozvali. A jemu samotnému za ochotu vytrhnout se z klidného rodinného prostředí, pobýt s několika desítkami obdivovatelů a sdílet s nimi radost z přírody i starost ohledně její budoucnosti. Aniž si to někteří naši krajané uvědomují, patřila naše vlast ještě nedávno k nejnádhernějším na světě. „Nejkrásnější sbírka“ o té vzácné pestrosti a bohatství přinesla své svědectví a v závěru je vysloveno přání, aby si čtenáři svoji zemi hluboce zamilovali. Vždyť její niterné poznání „... je mnohem cennější a blaživější než plané a plytké pasivní potácení se světem po opačné straně zeměkoule s cestovními společnostmi...“ -ah-



Foto Vilém Hrdlička

Říjnové zápisky Jirky Wagnera

O čem říjen je? O přípravě na zimu. I když babí léto na nás ještě mrkne, věřit se mu nedá. Jablka v trávě i v košíku. Déšť doráží. Zubaté slunce zůstává dlouho v korunách stromů. Přímrazí. Ptáčci vyzobávají slunečnice, zítra už semínko nenajdeš. Ještě motýl. Barevné listy na Práchni. Z vrcholu Svatoboru vidím slunce a pod ním moře bílé mlhy. Ticho na loukách. Chlad v polích. Podzim odhaluje prázdná hnízda ve větvích stromů. Schody zaváté listím. Rosa na trávě hustá jako kožich. Pelargonie za oknem čekají na svůj mrazový ortel. Úroda z polí pod střechou. *Říjen bývá už studený, ale nikdy hladový.*



Foto Jiří Wagner

(ranní mrazíky)

Z ŘÍJNA JEN KOUSEK.

*Po ránu vzduch už ale
je jako brousek.*

SLUNCE. PÁR MRÁČKŮ.

Jablka češu.

Ta výš

nechám už ptáčkům.

ZASE O KROK DÁL

je podzim.

Noční déšť už

listy stromům vzal.

MLHA NA POLI

*si jako kotě hraje
s říjnovým sluncem.*

A CO PAK PO NICH,

po těch listech posledních?

Po nich? Už jen sníh.

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 10.

Metal

Pokud budeme pokračovat dále v naší exkurzi kytarovými hudebními žánry, přichází na řadu velmi rozsáhlá a rozvětvená oblast metalu. Ten vznikl paralelně a v časově odpovídajícím období s punkovou a později hardcoreovou hudbou. Zatímco tato část „rockového“ spektra vzhledem ke své větší jednoduchosti postupem času vyčerpala sama sebe a v lepším případě se začala křížit s jinými hudebními styly, u metalové hudby to zdaleka neplatí. I po zhruba pěti dekadách jejího rozvoje o vyčerpání nemůže být řeč. Okruh metalové hudby se dále větví do mnoha zajímavých subžánrů a fúzí a množství interpretů, nahrávek a fanoušků, zdá se, spíše neustále roste. Pozadu nezůstává ani původní pojetí metalu (tzv. old school), který je interpretován velkou částí dnešních skupin.

Vzhledem k výše uvedenému by byl podrobnější rozbor všech metalových škatulí sáhodlouhý a z důvodu určité okrajovosti pro běžného posluchače i vyčerpávající. Pokusím se jej tedy shrnout v tomto jediném dílu seriálu – výčet bude opět čistě ukázkový. Následující díl bude věnován právě prorůstáním metalových postupů do ostatních hudebních žánrů.

Co se týče lyriky hudebních textů, představuje metal rozmanitou, avšak poměrně svébytnou část hudebního spektra. Snad všechny metalové žánry upřednostňují kvalitu a podání hudební struktury skladeb. Je tedy nasnadě, že pro většinu interpretů jsou texty písní druhořadé (nikoli však odfláknuté, jak tomu v mnoha případech bývá právě u punku). To nebrání nalézt mnoho velmi kvalitních záležitostí, i když to tak není širokou veřejností vnímáno. Tomuto pohledu samozřejmě nepřidává ani málo srozumitelný styl vokálů, který je založen na výrazném zkreslení hlasu (vysoké screamy i hluboké growly zejména u death- a black metalu).

Tematicky se metalové texty vyznačují velkou dávkou výstřednosti až "obskurnosti". Kromě jasných antipatií metalových textařů (texty zaměřené proti církvi, systému, násilí atd.) je společným jmenovatelem v symbolické i zcela naturální rovině ztvárnění témat smrti, beznaděje, rozpadu, apokalyptických vizí atd. v mnoha různých konotacích. Některé texty se pak věnují i celospolečenským problémům včetně náplně našeho seriálu. Myšlenky jsou však většinou skryté do jinotajů a symbolů; textová poselství nejsou tak přímá jako např. u hardcoreové hudby. Pochopitelně i mnoho (známých) metalových interpretů se hlásí k myšlenkám ochrany přírody a zvířecích práv. V extrémnějším pojetí se některá podání tohoto tématu dají řadit do okruhu (eko)nihilismu, ekocentrismu a mizantropie.

Náš přehled můžeme začít asi nejznámější klasicky metalovou kapelou Black Sabbath. Basista Geezer Butler se hlásí k veganství a netají se ani svou podporou organizací na ochranu zvířat. Stejně tak Ozzy Osbourne koketuje s rostlinnou stravou (i když asi spíše ze zdravotních důvodů). Tato tematika se však do tvorby kapely nepromítla, až na náznaky v písních Hole in the Sky nebo Iron Man. O poznání dále se dostala ikona světového metalu Metallica. Skladba [Blackened](#) dobře ilustruje metalové textové postupy:

*Death of Mother Earth
Never a rebirth
Evolution's End
Never will it mend*

...

*Fire is the outcome of hypocrisy
Darkest potency
In the exit of humanity
Color our world blackened*

*Smrt Matky Země
Žádné znovuzrození
Konec evoluce
Nikdy se nenapraví*

...

*Oheň je výsledkem pokrytectví
Nejtemnější potence
Na odchodu lidstva
Barva našeho světa zčernalá*

U nás pomáhala metal formovat např. kapela Arakain. I když je většina textů ještě neurčitě „rocková“, přece jen se určitým způsobem vyjadřují k nešvarům společnosti. Konzum je ztvárněn v symbolickém textu k písni [Kolonie termitů](#).

*Jako stroje na výrobu prachů,
kdo se trhne, toho vem ďas,
řveme co je a jsme plný strachu,
co teď přijde, co zbude z nás*

*Jsme kolonie termitů,
všechno vyžrat a neužít,
jsme kolonie termitů
a život nám prošuměl*



Thrash metal jakožto jeden z hlavních subžánrů je velký jako metal sám. Environmentální poselství přinesla již v roce 1989 známá kapela Testament v songu [Greenhouse Effect](#). Styl žije svým vlastním životem až dodnes. Jeho techničtější podáním se v současnosti prezentuje např. americká formace Vektor. Ta se kromě své oblíbené vesmírné tematiky věnuje i osudu naší planety – např. skladba [Dying World](#) (2011).

*Slashing and burning, crushing and drilling
Extinction is coming, the oil keeps spilling
Business as usual, while toxins are killing
Destroying the land that our waste keeps on filling*

*Řezání a pálení, drcení a vrtání
Blíží se zánik, ropa se rozlévá dál
Byznys jako obvykle, zatímco toxiny zabíjejí
Ničí půdu, kterou náš odpad stále zaplňuje*

Death metal dosáhl ze všech metalových stylů možná největší popularity. Jeho hlavní ingrediencí je tvrdost a energičnost, přesto neztrácí nic ani na své melodičnosti. Příkladem interpreta, který do svých textů díky angažovanému frontmanovi komponuje i angažovaná témata, je již od roku 1981 fungující britská skupina Napalm Death. Environmentální problematika je ztvárněna v songu On the Brink of Extinction (2009), který je doprovázen velmi zdařilým [klipem](#).

*Will we avoid a natural selection?
Do we have the right to survive the failures?
Nature, it's force - the scales unbalanced
What's the next step? How do we evolve?*

*Vyhneme se přirozenému výběru?
Máme právo přežít neúspěchy?
Příroda, to je síla - misky vah nevyvážené
Jaký bude další krok? Jak se budeme vyvíjet?*

Death metal se postupem doby dále rozvětvil do několika odlišných podob. Melodický death metal – např. jihoameričtí Llaxsay (album [Último sendero](#)) nebo populární americká kapela Arch Enemy s aktivistickou vokalistkou Alissou White-Gluz (skladba [Cruelty Without Beauty](#)). Z oblasti technického death metalu (s propracovanějšími a složitějšími hudebními postupy) vybírám jednoho méně známého interpreta. Německá kapela Cytotoxin svou tvorbu v lyrické rovině zasvětila tématu



jaderných katastrof (např. nejnovější album [Nuklearth](#)). Do oblasti extrémního metalu můžeme řadit také klasického zástupce věnujícího se zvířecím právům a osudům planety Země v nekonformním podání. Skupina Cattle Decapitation téma ztvárňuje jak v mnoha skladbách, tak i v názvech svých desek (např. [Monolith of Inhumanity](#) nebo [The Anthropocene Extinction](#)).

*Machines to make machines fabricating the end of all living things
Sacrificing all morality, the ends never justify the means
Technology defines the ages our human history burns its own pages
Under the sun and in the light of day we throw this all away
Instinctual devotion to annihilation
Eradication, mass predation manufactured extinction*

*Stroje na výrobu strojů, které zhotovují konec všeho živého
Obětování veškeré morálky, účel nikdy nesvětí prostředky
Technologie určuje věky, naše lidské dějiny pálí své vlastní stránky*

Pod sluncem a v denním světle to všechno zahodíme
Instinktivní oddanost zničení
Vyhlazení, masové drancování, vyrobené vyhynutí

Podobného ražení byla i novozélandská skupina Polluted Inheritance, která tématu věnovala celou desku již v roce 1992 ([Ecocide](#)).

Pro úplnost je třeba zmínit ještě styl black metal, který je rovněž mezi fanoušky velmi populární. Na první pohled se může zdát, že environmentální tematika je v textech zastoupena méně. Není to však docela pravda (viz např. [zde](#)). Je však ještě více než u ostatních zahalena rouškou zmaru, případně se objevuje folkově blízká přírodní tematika v příbuzných subžánrech (atmospheric BM, pagan BM aj.). Příkladem mohou být americká kapela [Alda](#) nebo španělští [Ancient Emblem](#). Na oslavě přírodních sil je postavena i tvorba indonéské skupiny [Vallendus](#). Zajímavostí je také rakouská formace Alastor, v jejichž textech se objevuje téma [Šumavy](#). Pro odlehčení na závěr uvedu projekt Vegan black metal chef, který je svým způsobem zjevením. Videá s postupy přípravy veganských pokrmů jsou doprovázeny stylovou black metalovou hudbou a dekoracemi – viz např. [zde](#). -jj-



Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Počty živých tvorů a rostlin v půdě lze jen odhadovat, ale že jsou obrovské, na tom se všichni badatelé shodují. Podle brožurky „Pod našima nohama – půda jako životní prostředí“, vydané Státním přírodovědeckým muzeem Görlitz a do češtiny přeložené Doc. Dr. Jiřím Zahradníkem, žije na místě se zdravou půdou přímo pod plochou našich chodidel více organismů, než kolik je lidí na Zemi. Těch jednobuněčných je tam asi tak 10 000 000, hlístic 500 000, roztočů a chvostoskoků 5 000, roupic 2 000, stejnooáčů, pavouků a plžů 10, stonožek také 10, žížal 5. Mohl by se připočítat i nějaký ten drobný savec, leze-li zrovna pod námi. A hlavně 10 000 000 000 000 bakterií. Ty pilně pracují na rozkladu tlející hmoty a její přeměně na výživné látky. Pomáhají jim v tom jednak plísně, houby a řasy, jednak i tvorové rozmělnující větší částice na malé.
- Detektiv Ledňáček vám může doporučit například dokument „Nech půdu žít“ (odkaz a komentář viz [zde](#)). Můžete v něm vidět názornou ukázkou, jak vypadají drobné částice půdy spleené slizem, exkrementy a vlákny nepatrných půdních živočichů. Dozvíte se, jak podpořit šíření této půdní „zvířeny“ z příznivějších míst na ta méně oživená a jak důležitá je mozaikovitá podoba krajiny. Z toho si můžete odvodit, jak žádoucí jsou přírodní zahrady a parky a jak užitečné je na vlastních pozemcích napodobovat právě takovýto způsob hospodaření.
- Písničku „Tancovala žížala“ napsali Václav Bláha a Miloš Veselý a najdete ji například [zde](#). S žížalou tančili slimák a hrobařík, hrál jim k tomu veselý muzikant čmelák. -ah-



Příznivé různorodé prostředí, foto -ah-



Zdraví a strava

Made in Veget Fest I.

Říjnová receptová rubrika již tradičně patří ohlédnutí za ochutnávkami, které byly k dispozici na zářijovém Veget Festu. Společně s dalším benefičním prodejem pomohly pokrmů připravené dobrovolníky posbírat zajímavou částku ve prospěch azylu Domov pro zvířata z.s. (viz str. 2).

Sušenky s ořechy - cca 30 ks

Ingredience: 100 g kešu, 100 g mandlí, 200 g jemných ovesných vloček, 2 zralé banány, 60 g arašídového másla, 30 ml čekankového sirupu, 30 ml datlového sirupu, špetka soli



Foto Jakub Čimera

Postup přípravy: Ořechy nasekáme nožem na menší kousky. Banány rozmačkáme vidličkou. Všechny ingredience důkladně smícháme v míse. Tvoříme malé kuličky, které na plechu vyloženém pečicím papírem trochu rozpláceme. Pečeme zhruba 20 minut na 180 °C.
Ivana Bůbalová

Hříšné brownies

Ve vodní lázni rozpustíme 250 g tuku (kostka Rama másla) spolu s 425 g třtinového cukru a 110 g kvalitního kaka. Promícháme a necháme zchladnout. Přidáme špetku soli, vanilku a postupně vmícháme 3 rozmačkané zralé banány, přimícháme 120 g mouky (dle vlastní chuti a preferencí). Umícháme do hladka, můžeme přidat hrst nasekaných mandlí, oříšků, nastrouhanou vařenou řepu... Pečeme na plechu vyloženém pečicím papírem na 160 °C zhruba 25 minut do vláčné konzistence, brownies tuhnou při chladnutí.

Pomazánka z pečených paprik a tofu

Červené papriky nakrájíme podélně na čtvrtiny, smícháme spolu s cibulí pokrájenou na měsíčky a na polovinu rozkrájenými stroužky česneku. Promícháme s olejem a dáme péct. Upečené papriky očistíme od zčernalých slupek a i s upečenou cibulí a česnekem umixujeme do hladka s bílým tofu, solí, kořením (čubrica, arabské, uzená paprika). Můžeme přidat i petrželku, nať jarní cibulky.
Tereza Müllerová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Alan Šturm, Jiří Wagner, Radim Paulič, Jana Marková, Nella Holerová, Eva Legátová, Ivana Bůbalová, Tereza Müllerová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů



Anticopyright 2022



ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE